

DARWINJAAR 2009

TH.C.W. OUDEMANS

**INVASION
OF THE
MIND SNATCHERS**

Design: Raad Vroeger

Invasion of the Mind Snatchers.

1. Endgame.

De rups en de wesp. Bekijk het filmpje:

<http://www.filosofie.info/index.php/invasion-of-the-mind-snatchers/>

Het leven: een *levensboom*, met onoverzienbare vertakkingen. Alle vruchten eraan worden gestuurd door dezelfde vermenigvuldigers, de genen. Ik ben niet alleen maar *geparenteerd* aan de parasitaire wesp en de gedroegerde rups, ik *ben ze, als* mens.

Wat overkomt mij, wanneer ik zie wat mijn eigen genen in de wesp en de rups van elkaar te verduren hebben?

Ik ben geen bioloog en geen antropoloog. Ik ben geen Darwineskundige. Ik heb niets wetenschappelijks te zeggen over natuur en leven.

Als *filosoof* vraag ik mij *alleen* af op welke manier ik mij bevind in de wereld die is getekend door de Darwinistische mechanica.

Hoe ziet mijn bestaan als uitgewoende rups en als sluipwesp eruit?

1. Leven is mechanica.

Leven is vermenigvuldiging. Die kan niet eindeloos doorgaan, want de leefruimte ervoor is beperkt. Dat betekent een groot sterven en uitsterven. Omdat de ene levensvariant bij toeval andere kenmerken heeft dan de andere is het uitsterven differentieel. De overlevende variant is economischer, calculeert beter in de toestand van schaarste, dat wil zeggen in de strijd op leven en dood in een vijandige omgeving. Dit verschil beklijft. Het heeft betekenis, het is semantisch.

Zo ontstaan, puur mechanisch en toevallig, eigenschappen die het overleven bevorderen: beharing tegen de kou, aantrekkelijkheid voor de andere sekse.

Omdat *alle* eigenschappen van een levend wezen door toeval zijn ontstaan, in een toestand van schaarste, kunnen ze alleen en uitsluitend begrepen worden uit economische overwegingen: efficiency en nut.

Mijn menselijk leven, maar ook mijn kennen, zijn producten van deze economische algoritmen en niets anders.

Niet alleen een mens, *ieder* levend wezen is een *animal rationale* - een product van economische calculatie.

Omgekeerd kan ik als mens mijn rationaliteit nooit opponeren aan mijn animaliteit. Zij is daar een variant van.

Als ik geen redelijk subject ben, dan is er toch wel iets mysterieus aan het *leven* waar ik aan deelneem. Dacht ik.

Vergeet het. Het bloedwarme leven is Darwinistisch gereduceerd. Alle filosofische antwoorden op de vraag wat leven is: een vonk, wil, wil tot macht, een drift, inwendigheid of een borrelende oersoep, zijn onzinnig. Leven is vermenigvuldiging van stukken informatie via vleesrobots.

*Life is just bytes and bytes and bytes of digital information.*¹

Een voorbeeld. *Freud* denkt dat het leven gestuurd wordt door driften. Die hebben een doel. Het doel van het leven, denkt Freud, is niet vooruitgang, maar het hervinden van een oude uitgangstoestand, van voor het leven. Zo komt hij tot de gedachte aan een doodsdrift, naast en tegenover een levensdrift, Thanatos tegenover Eros: *Das Ziel alles Lebens ist der Tod.*²

Op twee punten is deze metafysische mechanica onzinnig.

Het leven kent geen driften en geen doel, het is vermenigvuldiging, *und sonst nichts*.

En: wat zichzelf systematisch dood maakt voor het zich vermenigvuldigt, dat bestaat niet.

2. Ik ben een voertuig.

---

¹ Dawkins, *River out of Eden*, p. 19.

² Freud, *Psychologie des Unbewußten*, p. 248.

Wat heb ik gezien op het filmpje? Iets dat nog eigenaardiger is dan daar wordt vermeld. Het is *niet* zo dat de wesp parasiteert op de rups. Dat is gezichtsbedrog. Wespen en rupsen zijn geen zelfstandige wezens. Zij zijn voertuigen voor vermenigvuldigers, stukjes informatie oftewel genen die hen sturen en gebruiken.

Wat gebeurt er tussen de wesp en de rups? Een vermenigvuldiger, genetisch materiaal, heeft het voor elkaar gekregen om deze twee vehikels tegelijk te bezetten. Via de wesp brengt het genetisch materiaal zichzelf in in de rups. Vervolgens drogeert dit de rups, zodat die in strijd met zijn eigen genen handelt en sterft.

Sinds een halve eeuw is duidelijk dat de echte vermenigvuldigers niet de organismen, de fenotypen zijn, maar de software die hen bestuurt: de informatiedragers of het genotype. Organismen zijn voertuigen voor genen. Zij zijn onzelfstandig. Zij voeren de instructies van hun programmatuur uit en dat is het.

Dit betekent nogal wat, voor mij, voor mijn aard, mijn menselijkheid. Ooit dacht ik, met Descartes, een stuurman te zijn, de *captain of my soul*. Maar een ziel heb ik niet en het schip heeft geen kapitein nodig.

Mijn originaliteit, mijn vrije beslissingsmogelijkheden, mijn eigen denkkraft – alles opgezogen in de vortex van de Darwinistische mechanica.

3. Altruïsme

Als filosoof was ik naar mijn aard *unselfish*.

Ik was een humanist, ik handelde niet op basis van levensdriften, maar van redelijk inzicht in de menselijkheid van mijzelf en anderen. Die waren niet alleen economisch bepaalde middelen voor mijn expansie, maar ook doelen in zichzelf. Ik matigde mijn zelfzuchtigheid ten behoeve van de menselijke waardigheid.

Het gedrag van de gedroegerde rups, die sympathieke altruïst die het opneemt voor de met uitsterven bedreigde braconide wespen, laat het zien: de Darwinistische reductie is dodelijk voor mijn humaan-filosofische aard.

Wat is gebleken? In heel wat gevallen is humaan en ethisch gedrag schijn. Het vehikel offert zich op, maar de zelfzuchtige vermenigvuldigers profiteren daarvan en hebben het offer in scène gezet.

Vader sterft bij de poging om zijn dochter te redden uit de klauwen van een onverlaat. Daar is niets ethisch aan, want vader is niets en het genoom dat hem stuurt alles. Dit vermeerdert zich over zijn rug heen, via de nakomelingen die overleven dankzij zijn schijnheroïek.

Een ander geval. Ik offer mijn eigen belang op voor een gemeenschappelijk *zonder* dat er sprake is van genetische verwantschap: mijn land, mijn vereniging, mijn club, de mensheid. Daar is niets menselijks of ethisch aan, want dit is de uitkomst van de economische calculatie van het *prisoner's dilemma*. Ik offer mij vandaag op voor jou in de verwachting dat jij morgen voor mij het zelfde doet. Wederzijds welbegrepen eigenbelang op economische basis, de win-win-situatie, filosofisch irrelevant, een product van egocentrische Darwinistische mechanica.

Leven voor het schone en verhevene, voor kunst, cultuur, literatuur en filosofie? Een kwestie van seksuele selectie. Mooie schilderijen en larmoyante gedichten zijn *fitness display*. Zij laten zien dat de makers ervan zich deze overdaad kunnen *veroorloven*. Een kwestie van *power* – aantrekkelijk voor voortplantingspartners.

De gave van de genialiteit is het donorschap van de genitaliteit.

En toch, wij allen, wij zijn *ook echte* altruïsten, wij gaan tegen onze eigen belangen in, zonder enig voordeel te genieten, op korte of op lange termijn.

De hoop op leven na de dood, op een gehumaniseerde mensheid, op erkenning, op verheffing van misdeelden en hongerigen, op een gewetensvol bestaan – daarvoor laat ik mijn eigenbelang ogenblikkelijk varen.

Hoe kan dergelijk nobel gedrag de Juggernaut van de natuurlijke selectie doorstaan hebben?

De benevelde rups geeft het antwoord. Als echte altruïst verkeer ik in een roes door bytes informatie die oorspronkelijk een ander vehikel sturen, maar zich parasiterend in mij hebben genesteld, ter verdere bevordering van hun vermenigvuldiging.

Wij allen, wij mensen, wij zijn rupsen die zich laten uitwonen door een wesp of merels die tot uitputtens toe voedsel blijft aandragen aan het koekoeksjong dat hun legitieme kroost

meedogenloos het nest heeft uitgewerkt en met zijn hoogrode bek de hersenen van de merels blijft spoelen.

Wie ik ben? Een beneveld slagveld voor parasietenkolonies, handelend tegen mijn eigen belangen in, tot de dood erop volgt.

4. De waarheidsdrug

Er is een boom van het leven en alles daaraan is economisch gestuurd. Het leven is niet per se biologisch. Vermenigvuldigers vind je overal. Tekenen, muziek, computerprogramma's - dat alles bestaat als vermenigvuldiging. Tekenen vermenigvuldigen zich zelfstandig en ten behoeve van zichzelf. Ook daarvan ben ik niet de auteur, maar het vehikel.

Er is geen grond waarom woordsporen niet dezelfde effecten op mijn denken en handelen hebben als de genensporen op de wespen en op de rups.

Woorden en andere tekenen bezetten en drogeren als parasieten mijn gedrag.

Filosofie – dat was wat mij betreft: grondig empirisch worden, je zelf niet in de luren laten leggen, beseffen waar je je bevindt, illusies, roezen, hoop en zelfbedrog beseffen.

Filosofie stond nooit los van bevrijding, uit een grot of uit een onmondigheid die mijn eigen schuld was. Van Plato tot Kant.

Filosofie, dat was mijn bevrijding van alles wat onempirisch is, mij wegdraaien uit illusies, ook wanneer die aangenaam of bevorderlijk voor mijn leven waren.

De vraag is: *hoe* doe ik dat, *hoe* word ik empirisch, *hoe* raak ik bevrijd, wanneer ik ben opgetrokken uit elkaar bedriegende parasietenkolonies?

De grote Darwinistische reductie heeft de zin van filosofie vernietigd. Filosofische waarheid verwerven, beschouwelijk, zonder verdere belangen, dat vereiste de subjectpositie, ten overstaan van haar voorwerp van kennen. Die positie is dankzij de Darwinistische reductie overgegaan van de mens naar de vermenigvuldigers die hem sturen – als zij al überhaupt nog te bezetten was.

En: hoe kan beschouwelijkheid, zonder bedrog, zonder eigenbelang, zonder het najagen van eigen voordeel, ooit de natuurlijke selectie doorstaan hebben?

Leven is informatie, maar het omgekeerde klopt ook: informatie is van de aard van het leven, dus onderdeel van variatie, concurrentie en selectie. Informatie is manipulatie, via een combinatie van drogering, bedrog, bluff, humbug, schijn en detectie door elkaar bestrijdende, drogerende en contra-drogerende parasietenkolonies.

Dawkins zegt het voortreffelijk:

*When you plant a fertile meme in my mind you literally parasitize my brain, turning it into a vehicle for the meme's propagation in just the way that a virus may parasitize the genetic mechanism of a host cell.*³

De consequenties hiervan zijn groot. Dawkins' mededeling slaat terug op zichzelf. Ook hij verkondigt alleen in schijn iets dat waar kan zijn of niet, maar is in werkelijkheid het fenotype van een parasiet die mijn brein probeert te bezetten.

Maar *ook* het brein van Dawkins is zover beneveld dat het via hem tot deze schijnbewering komt terwijl hij wordt gedwongen te denken zelf iets te zeggen.

In *The God Delusion* spreekt Dawkins over de menselijke *vulnerability to infection by mind viruses*.⁴ Hij doet alsof *hij* daartegenover de religie roesvrij kan bespreken. Die gedachte is zelf een infectie door de waarheidsparasiet..

Bedenk: als hier gesproken wordt over *mind snatchers*, dan is er niet een aparte *mind* die vervolgens *gesnaaid* wordt. Wat tot op heden geest of ziel heette, dat is *niets anders* dan het stolsel van elkaar bestrijdende weggrissers en ontvoerders.

5. Is er wel een probleem?

Wat aan al deze reducties, die van mijn identiteit, mijn subjectiviteit en mijn humaniteit, die van het leven en die van de waarheid, opvalt, dat is: ik merk geen spoor van verlies.

Darwinisme is nihilisme, maar dan vrolijk en onbezorgd.

---

³ Dawkins, *The Selfish Gene*, p. 192.

⁴ Dawkins, *The God Delusion*, p. 205.

Alle vertwijfeling kan op een stokje. Niet alleen de filosofische *antwoorden* zijn weg, er zijn ook geen filosofische *vragen*.

Toch maar een vraag, een eenvoudige. Kan het zijn dat mijn Darwinisme zelf iets benevelds aan zich heeft, dat ik als vrolijke wetenschapsgelovige zelf het geboren altruïstische slachtoffer ben dat zijn brein willig aanbiedt aan *mind snatchers* die heel andere belangen dienen?

In *De Ortolaan* verbaast Maarten 't Hart zich over de zorgeloosheid van Dawkins, toen die een congres de primeur gaf van zijn gedachte aan het *selfish gene*.

*De volgende morgen hield Richard Dawkins een lezing waarin hij ons voorhield dat wij de evolutie van organismen dienden te begrijpen als de evolutie van zelfzuchtige genen. Wij, en alle andere dieren en planten, waren slechts het omhulsel voor genen die zich reproduceren wilden. Wij waren de blikken auto's, de genen waren de chauffeurs.*⁵

't Hart stelt zich teweer tegen Dawkins' Darwinisme, maar dat lukt hem niet, noch op biologische noch op logische gronden – alleen op emotionele.

Hij citeert een dokter Glas die zegt dat

...het Darwinisme alles zinloos maakt, dom, ordinair. Het mag onder geen voorwaarde waar zijn; als het waar is wil ik er niet langer bij zijn; in zo'n wereld heb ik niets te maken.

Vervolgens wordt Kierkegaard genoemd, die verzucht: als alles wil tot macht was, wat was het leven *dan* leeg en troosteloos.

De verbazing van 't Hart is dat Dawkins dit alles weliswaar ziet,

maar hij laat Kierkegaards vertwijfeling geheel buiten beschouwing, hij doet net alsof hij een vrolijke boodschap brengt, een waarheid die inspireert.

---

⁵ 't Hart, *De Ortolaan*, p. 83vv.

Wat zorgt ervoor dat ik de betekenis van het Darwinisme niet echt tot mij zelf kan toelaten – net zo min als Dawkins dat kan? Wat halen de *mind snatchers* uit?

Het Darwinisme zoals dat bij Dawkins, de twee Ridleys, Dennett en Miller te boek is gesteld – dat heeft iets niet-Darwinistisch. Het is literair. Het is geen *beantwoording* aan het Darwinisme, maar *maakt deel uit* van het Darwinistische leven. Het is er een vehikel van. Gedrogeerd.

Het is zo schizofreen dat het alle metafysica vernietigd heeft en tegelijk en zonder problemen een even ethisch, altruïstisch als braaf humanisme kan zijn.

Dawkins verwijst naar het intrinsiek egocentrische van het menselijk bestaan. Dat belet hem niet om humanist te blijven, als remedie tegen zijn eigen Darwinistisch egocentrisme:

Let us try to teach generosity and altruism, because we are born selfish. Let us understand what our own selfish genes are up to, because we may then at least have the chance to upset their designs.

*... we are not necessarily compelled to obey them all our lives. ... Among animals, man is uniquely dominated by culture, by influences learned and handed down.*⁶

Hier laat Dawkins, zoals zo vaak, zien dat hij geen Darwinist is (*what about Darwin himself?*). Waar moet dit a-genetisch vermogen tot onderwijzen en leren, deze humane *paideia*, vandaan komen? Toch uit de natuurlijke selectie, die een dergelijk altruïstisch leervermogen nimmer kan hebben toegelaten. De Darwinistisch doodgeknuppelde metafysica van lichaam en geest, *nature* en *nurture* wordt zonder blikken of blozen gereanimeerd. *Cultuur* - een verborgen metafysisch, anti-Darwinistisch dualisme met behoud van het *ego cogito*.

Dit is voor *mij zelf* een aanwijzing dat de epoche van het echte Darwinisme *voor mij* nog lang niet is aangebroken.

Het is aangenaam toeven in de warme grot van het gedrogeerd Darwinisme. Laat ik mij omwenden, in empirische richting!

---

⁶ Dawkins, *The selfish Gene*, p.3.

6. Twee mind-snatchers op de vuist.

Op dit ogenblik raakt mijn enthousiasme getemperd. Een *mind snatcher* dient zich aan, een zekere ♦- een van de parasieten die 'mijn' identiteit tegelijkertijd vernietigen en dragen. Hij zegt mij het volgende.

♦: Wat loop je te zwammen? De gedrogeerde rups legt het loodje, jij niet. De drogering, als die er al is, *begunstigt* jouw voortbestaan.

Bedenk: leven is vermenigvuldiging en jij bent daarvan het vehikel. Maar jouw vermenigvuldigers hebben iets ongehoords gepresteerd. Overal worden levende wezens omgeven door *extended phenotypes*. Hun genoom richt niet alleen hun lichamen in, maar ook, via hen, hun omgeving. Denk aan vogelnesten, spinnenwebben en beverdammen. Die blijven evenwel zelf relatief onveranderlijk: *extended phenotypes* zijn geen nieuwe vermenigvuldigers. Vogelnesten, spinnenwebben en beverdammen evolueren misschien, maar die verandering is binnen hun levenstijd niet te zien.

Wat is het menselijk genoom gelukt? Om een *extended phenotype* te genereren dat zelf, op zijn eigen manier, zich wederom vermenigvuldigt, met een eigen variatie en selectie, met een eigen proces van emergentie, die zichtbaar is binnen ieders levenstijd. Dit zichzelf versnellend vermenigvuldigende *extended phenotype* heet: *de techniek*.

Dankzij de quasi-vermenigvuldiging van de techniek die jou en je wereld omgeeft, word jij zelf, voor zover dat mogelijk is, ook een quasi-vermenigvuldiger. De informatisering, het internet, de arbeidsdeling, de gezondheidszorg, de uitbuiting van de natuurlijke hulpbronnen: dat alles versnelt zichzelf, en daarbinnen wordt jouw leven langer, rijker, breder, kortom - krijg jij geen doodsklok te horen, maar vergrote levenskansen.

Tot de grote Darwinistische reductie behoort het besef dat menselijke vehikels zich alleen vermenigvuldigen, op welk gebied dan ook, door samenwerking, door democratisch besliste gelijkheid, door rechtvaardigheid – door zich aan elkaar gelijk te schakelen onder de hoede van een controlerende overheid.

Hoe meer deze WO gereduceerd wordt tot vleesrobot, hoe meer hij accepteert dat hij moet ophouden zich druk te maken over zijn plaats in de wereld, hoe meer hij deelneemt aan de intermenselijke gelijkheid en zijn zieke hang naar vereenzaming aan de wilgen hangt, des te langer en rijker zal zijn leven zijn.

◆ zwijgt nu.

Hier komt dan, van elders, door een tegen-parasiet, geheten □, een antwoord op, dat mij al evenzeer verbaast als de eerdere tegenwerping van ◆.

Deze andere *mind snatcher* zegt nu:

□ : Daar heb je het eieren eten. Wat gebeurt er? Jij reduceert dat wezen WO tot tevreden dromend voertuig. Het probleem is niet dat hij zijn vrijheid en subjectiviteit kwijt is, maar überhaupt de mogelijkheid om zich druk te maken over vrij en onvrij, waar of onwaar, mens of geen mens.

Waar dat aan ligt? Zijn vermogen om zich te *bezinnen* op de plaats die hij inneemt binnen de hem omgevende betekeniswereld is uitgeschakeld - dankzij jouw anesthesie.

Heidegger noemt dit de hedendaagse *totale Gedankenlosigkeit*. Het gevolg daarvan:

*Dann hätte der Mensch sein Eigenstes, daß er nämlich ein nachdenkendes Wesen ist, verleugnet und weggeworfen. Darum gilt es, dieses Wesen des Menschen zu retten.*⁷

Het punt is dus niet dat deze figuur leeft of doodgaat, maar dat hij het onderscheid tussen zichzelf en zijn menselijke aard verliest en van dit verlies geen notie heeft, omdat zijn vermogen om pijn te hebben met betrekking tot zichzelf door jou met zachte hand is verwijderd: een schizofrenie die hij dankzij jouw farmacie niet kan opmerken.

Binnen de technologische roes denkt dit vehikel dat het zelf een vermenigvuldiger is. Hij denkt dat zijn leven zelfvermeerdering is in concurrentie. Hij is een overlever die niet meer kan beseffen dat hij geen overlever *is*, maar een sterveling.

Via de door jou, ◆, toegediende de overlevingsdrug, is dit vehikel bij uitstek geschikt als altruïstische rups die zich door de technologische parasieten laat uitwonen tot de dood erop volgt.

Het door jou geïnjecteerde literair Darwinisme helpt daarbij – opium voor het volk.

---

⁷ Heidegger, *Gelassenheit*, p. 25.

Dit is het ‘Darwinisme’ van Dawkins. De grote reductie komt bij hem aan, maar zo dat hij zich restloos laat reduceren tot een gedemocratiseerd en gelijkgeschakeld massaproduct.

Hij weet dat alles *selfish* is, dat het nihilisme totaal is – en in een voor hem zelf onduidelijke schizofrenie lukt het hem om tegelijkertijd de aloude humane en van oorsprong religieuze waarden mantrisch te herhalen.

Do not do to others what you would not want them to do to you.

In all things, strive to cause no harm.

*Treat your fellow human beings, your fellow living things, and the World in general with love, honesty, faithfulness and respect.*⁸

Hier heeft Nietzsche iets te zeggen ten overstaan van de Darwinisten, de schijnbevrijders door nivellering:

*Was mich von ihnen trennt, sind die Werthschätzungen: denn sie gehören allesamt in die demokratische Bewegung und wollen gleiche Rechte für Alle, sie sehen in den Formen der bisherigen alten Gesellschaft die Ursachen für die menschlichen Mängel und Entartungen, sie begeistern sich für das Zerbrechen dieser Formen: und einstweilen dünkt ihnen das Menschlichste, was sie thun können, allen Menschen zu ihrem Grad geistiger „Freiheit“ zu verhelfen. Kurz und schlimm, sie gehören zu den „Nivellirern“, zu jener Art Menschen, die mir in jedem Betracht groblich wider den Geschmack und noch mehr wider die Vernunft geht.*⁹

Het Darwinistische leven is overleven. Daar hoort dit vehikel WO bij, maar ook weer niet. Hij is geen vermenigvuldiger. Hij is sterfelijk, ieder moment van zijn dagen en zijn nachten. Een overlever is een sterveling die zo gedrogeerd is dat hij tot het eind van zijn dagen zijn sterfelijkheid weet te vermijden.

De *struggle for existence* is naar zijn aard een *struggle against death* via een onsterfelijkheidsserum.

---

⁸ Dawkins, *The God Delusion*, p. 298-299.

⁹ Nietzsche, *Kritische Gesamtausgabe* 11, p. 557-559.

Jarenlang heeft deze man, onder jouw invloed, gedacht: de filosofie is dood, ik ben overgeleverd aan de vermenigvuldiging, iedere filosofische ervaring is verdwenen. Het wordt tijd dat hij een anti-dote krijgt, een tegendrogering, waarin hem duidelijk wordt dat hij weggehouden wordt van zijn schizofrenie tussen overleven en sterfelijk zijn.

Jij, ◆, hebt als parasiet niets aan *Grübeleien* van je vehikel. Jij moet voort. Jij hebt belang bij een voertuig met oogkleppen. En je speelt het slim: voor zijn vermenigvuldiging in jouw dienst wordt hij beloond met een gezonder en langer leven. De lust tot confrontatie met de buitensporigheid van zijn leven zal hem snel vergaan.

Maar ik, ik heb iets anders met hem voor. Wie weet vernietig ik jouw plannen met dit vehikel - in mijn belang. Ik verklaar je de oorlog.

□ zwijgt.

Hier komt ◆, met een fijnzinnig lachje. Hij zegt tot □:

◆: en hoe wilde je dit voor elkaar krijgen? Iedere methode, ieder middel om dit vehikel van zijn plaats te krijgen, ontbreekt je. De oorlog tussen ons begint niet eens, want wapens – die ontbreken jou.

2. Ouverture

Is het mogelijk om na te denken bij mijn positie binnen het Darwinistisch gereduceerde leven? Is het mogelijk om niet samen te vallen met de economie van variatie en selectie?

Nadenken, dat is rekenen, met het oog op vermenigvuldiging. Rekenen is economie: rekening houden met omstandigheden, rekenen op succes, afrekenen met mijn rivalen.

Calculeren. Dat is een ernstige zaak. Het verschil tussen leven of dood, overleven of sterven. Als ik niet *direct* bedreigd word in mijn overleven, dan toch *indirect*: voor ik het weet ben ik uitgestorven, in vergetelheid geraakt. Of ik word geconfronteerd met een schaarste aan bezit of *assets* die ik niet kan overwinnen.

Kan ik *tot bezinning komen* temidden van de ernst van de overlevingscalculaties?

Kan er *onderscheid* bestaan tussen rekenen en bezinning, zoals Heidegger dacht te ontwaren?

*Das rechnende Denken kalkuliert. Es kalkuliert mit fortgesetzt neuen, mit immer aussichtsreicheren und zugleich billigeren Möglichkeiten. Das rechnende Denken hetzt von einer Chance zur nächsten. Das rechnende Denken hält nie still, kommt nicht zur Besinnung. Das rechnende Denken ist kein besinnliches Denken, kein Denken, das dem Sinn nachdenkt, der in allem waltet, was ist.*¹⁰

De zaak lijkt eenvoudig: hoe kan een manier van denken die geen overlevingsvoordeel biedt de valbijl van de natuurlijke selectie doorstaan hebben? Hoe kan bezinning ooit *tegenover* het rekenen komen? Heidegger ge-eclipseerd in de Grote Reductie.

Dawkins: Met betrekking tot de wetenschap is geen relativisme mogelijk. Een cultureel relativist in een vliegtuig op 10 km hoogte is een hypocriet. Alleen wetenschappelijk ontworpen vliegtuigen werken, die van *cargo cults* en Icarus niet.¹¹

Er is geen denken dat niet wetenschappelijk en dus rekenend is. *Mythen* en *religie* zeggen iets over oorsprongen, maar ze genereren geen resultaat, of het moet bevordering van cohesie en vermijding van doodsangst zijn.

Filosofie is zelfs niet in staat om mensen een wij-gevoel te bieden en hun angsten te bezweren.

Of dat mogelijk is of niet, ik *ben* al tot bezinning gekomen. Van tijd tot tijd besef ik: wat ik ook calculeer ten behoeve van mijn overleven - dat vindt plaats binnen een wereld die *niet* is aangelegd of ingericht op dit overleven.

Dat is de grote reductie, de nihilistische, van oorsprong Darwinistische: wat er aan leven voor mij is, dat is niet bepaald door een schepper, door zin, door vormen of door doelen. Wat er ook leeft en overleeft, dit leven of overleven is in groter verband van geen betekenis, waarde-loos, onverschillig, indifferent.

---

¹⁰ Heidegger, *Gelassenheit*, p. 13.

¹¹ Dawkins, *River out of Eden*, p. 31-33.

Eigenaardig: alles in mijn leven is omgeven door nut, economie en overleven *en* alles in mijn leven is nut-loos, want indifferent.

Een onoverbrugbaarheid, een incommensurabiliteit.

En: Darwinisten waren geen Darwinisten wanneer ze niet *zelf* bezig waren zich te bezinnen, en wel op het geheel van hun verhouding tot het leven. Dat is de *zin* van de Darwinistische geschriften: hoe verhouden mensen zich tot de mechanische vermenigvuldigingswereld?

Dawkins bespreekt niet alleen biologische verschijnselen, hij heeft het primair over de *verhouding* van natuur en mens, in termen van onverschilligheid en nihilisme. Daar komt geen overlevingscalculi aan te pas:

*... nature is not cruel, only pitilessly indifferent. This is one of the hardest lessons for humans to learn. We cannot admit that things might be neither good nor evil, neither cruel nor kind, but simply callous – indifferent to all suffering, lacking all purpose.*¹²

Wat is de zin van dergelijke uitspraken? Wij, wij mensen, wij zijn geprogrammeerd om de wereld af te zoeken op zinvolle verbanden, op rechtvaardigheid, op de uiteindelijke bestraffing van het kwaad, op doelen die het zinloze lijden doen verschijnen als opoffering voor een hoger goed, op de verheffing van het kleine en de afbraak van het grootse.

Het Darwinisme – dat is de vernietiging van de hele Aristotelische oorzakelijkheid: er zijn alleen mechanische algoritmen.

Er is voor mij geen belangstelling, nergens.

Leren leven met dit besef, dat *is* bezinning.

Dat is wat Dawkins doet, met verve:

*In a universe of blind physical forces and genetic replication, some people are going to get hurt, other people are going to get lucky, and you won't find any rhyme or reason in it, nor any justice. The universe we observe has precisely the properties we should expect if there is, at bottom, no design, no purpose, no evil and no good, nothing but blind, pitiless indifference.*¹³

---

¹² Dawkins, *River out of Eden*, p. 95-6.

¹³ Dawkins, *River out of Eden*, p. 133.

Er is een grens aan mijn mechanisch nihilisme. Niet vanwege een *intelligent design*. Maar door het *beseft* van mijn nietigheid. Een echte nihilist is geen nihilist - hij leeft niet meer. *Beseft* is alleen mogelijk waar *betekenis* is. Niets is niet alleen niets. Het is betekenis.

Ook al heeft noch het leven noch mijn leven zin als doel - betekenis is er wel.

Wat is rekenen, wat calculeren?

Is dat te reduceren tot de ratio van kosten en baten ten behoeve van vermenigvuldiging? Zo eenvoudig ligt het niet. Calculeren in het leven is: leven met wat oncalculeerbaar is.

Dat ligt in de aard van het leven. Dat is onvoorspelbare variatie, selectie binnen onvoorzienbare en zich onverhoeds wijzigende omstandigheden, getroffen worden door inbreuken als vulkaanuitbarstingen en meteoren.

De Romeinse *calculus* is een stukje kalk, een steentje dat gebruikt werd in een schaakachtig bordspel.

Levenscalculatie vindt plaats binnen het onbeheersbare spel van het leven, dat onoverzichtelijk gokpaleis.

Rekenen als overlevingscalculi behoort tot een grotere calculi: het leven als spel. Het spel is het economisch oncalculeerbare dat het rekenen omgeeft en doortrekt.

Binnen het Darwinisme is dit omgevende van het spel ten opzichte van de economie evident:

- Er zijn allerlei rationele levensstrategieën die onderling incommensurabel zijn. Denk aan het onderscheid tussen het mannen- en het vrouwen spel, ofwel tussen *high risk gambling* en *low risk gambling*. Niemand is in staat om deze strategieën onderling te vergelijken.
- Denk aan het kansspel van de voortplanting: de onvoorspelbaarheid van de bijdragen van vader en moeder aan het kind.
- Denk aan het spel van bluff en onderwerping, van bedrog en detectie.
- Veel calculaties zijn alleen in schijn in mijn voordeel, maar uiteindelijk voor een andere instantie. Hoe moet ik bepalen waarvoor ik moet calculeren?

Het hoofdpunt. Dawkins heeft gelijk: als leven mechanica is en niets anders, dan ontbreekt ieder doel en iedere zin aan het overleven. Exit Darwinisme.

Hier heeft het Darwinisme wel een antwoord op. Dawkins weet heel goed dat het leven spel is en de evolutie een casino. *Juist daarom doet* hij aan overlevingscalculatie.

*Prediction in a complex World is a chancy business. Every decision that a survival machine takes is a gamble, and it is the business of genes to program brains in advance so that on average they take decisions that pay off. The currency used in the casino of evolution is survival ...*¹⁴

Dawkins doet het voorkomen alsof het spel deel uitmaakt van de levenscalculatie. Maar dat is, wanneer hij gelijk heeft dat hij leeft in een universum van *nothing but blind, pitiless indifference*, zelfbedrog.

Het ligt omgekeerd: de overlevingscalculatie maakt deel uit van een onverschillig spel, dat door geen mens en geen levend wezen gespeeld wordt, maar dat zichzelf speelt, blind, zonder erbarmen – maar wel een spel.

Het spel van het leven, *the game of life*, wordt gespeeld op leven en dood, voor mij, voor andere levende wezens, maar uiteindelijk zijn leven en dood onderdeel van een spel waar geen verder reikende zin of doel aan te pas komt. Het is wat het is, een spel. Als je doelen hebt of wil overleven, - prima, dat is een van de mogelijke zetten binnen een spel dat daar verder niet door bepaald is of door geraakt wordt.

Metafysica en Darwinisme zijn in zoverre het zelfde dat zij zoeken naar gronden, naar goede redenen, *rationes*, die hun vastigheid bieden in het leven. Voor de metafysica is die vastigheid onomstotelijk, voor de Darwinist stochastisch. Maar ook de Darwinist zoekt zekerheid, via de gokmachine, door inzet, risico en prijs met elkaar te verrekenen. Zijn spel is geen spel, maar als spel een middel tot vergroting van levenskansen.

Dit zoeken naar gronden is een spel dat zijn eigen spelkarakter afwijst – wat ook weer een speelse mogelijkheid is.

Wat helpt mij de gedachte aan een spel dat zichzelf speelt wanneer ik naar de mogelijkheid van filosofische bezinning zoek?

---

¹⁴ Dawkins, *The selfish Gene*, p. 55-6.

Een spel is geen pure chaos. Er is sprake van een zekere, zij het onvoorspelbare, en steeds doorbroken, regelmaat. Spel en regels horen bij elkaar.

Het wonderlijke van regels is niet zozeer dat zij reguleren als wel dat zij datgene openen wat voor ieder spel onontbeerlijk is, de speelruimte ervan. Regels reguleren, maar primair dimensioneren zij. Zij openen het veld waarin het spel gespeeld kan worden en waarin spelen kunnen opkomen en vergaan.

Kant geeft in zijn *Kritik der reinen Vernunft* de regels voor het causale kennen, zoals hij dat zag. Die regels waren kritisch: hij kon onderscheid maken tussen wat kennen was en wat charlatannerie. Maar tegelijkertijd deden die regels iets heel anders, iets grondigers: zij openden een gebied, een terrein, het eiland van kennis temidden van de oceaan van schijn. Hetzelfde betreft de Darwinistische informatiechunks. Die vermenigvuldigen zich en reguleren de lichaamsbouw, het gedrag, de confrontatie van levende wezens met de buitenwereld.

Binnen dit reguleren vindt iets heel anders plaats: de informatiechunks openen een wereld, waarbinnen levensbetekenissen opkomen en ondergaan, evolueren en devalueren. Het Darwinisme noemt dit *emergentie*. Evolutie is primair het opkomen van nieuwe betekenissen: ogen die dingen, kleuren, gevaren, aantrekkelijkheid zien binnen een zich openende horizon, vleugels die het luchtruim kiezen, baltsgedrag als over en weer tussen de ene sekse en de andere binnen een geseksueerde ruimte.

Wat ik ben – een eenheid en een verdeeldheid van elkaar bestrijdende parasieten. Wat ik dan echt ben: het strijdperk of het strijdtoneel – een door strijd geopende ruimte.

Emergentie betreft niet mij en niet mijn omgeving, maar het *over en weer* tussen mij en mijn omgeving, waaruit steeds andere betekenissen opbloeien en afsterven.

Emergentie is de speelruimte van het spel van het leven.

Als zodanig is dit het antwoord op het economisch nihilisme. Het ontbreekt het spel van het leven aan een doel buiten zichzelf. Het is grondeloos en afgrondelijk.

Maar het spel laat wel, indifferent en zonder doel, voortdurend betekenissen opkomen en verdwijnen.

Spellen en spelen genoeg. Mijn filosofisch spel - dat is het spel dat mij en de mij omgevende betekeniswereld *omgeeft*, de verhouding van zijn en 'mijn' 'denken': de ommestreek daarvan.

Dat is mijn beginzet: ik ga het niet hebben over mij zelf (psychologie) en ik ga het niet hebben over de wereld (wetenschap, *Dichtung*), ik laat mijzelf omwenden, zodanig dat ik een besef heb van (geen zicht op) mijn plaats *binnen* de mij omgevende betekeniswereld.

Het gedrogeerde van de Darwinistische reductie van mij zelf: ik ben een pion geworden in een spel waarin ik niet meespeel. Ik heb geen zicht op de speelruimte van dit spel, ik word ruggelings gedreven naar mijn eindspel: mijn dood.

Laat ik mij reduceren tot vehikel, dan ben ik de gevangene van een spel, niet omdat ik dat spel zou moeten verlaten, maar omdat ik mij niet kan omwenden naar de speelruimte ervan – die toch mijn al dan niet bewoonbare verblijfplaats is.

De zin van bezinning: dat ik leer zien waar de speelruimte om mij heen mijn verblijfplaats is en waar hij onbewoonbaar is.

Bezinning, dat is niet het zoeken van een buitenspeelse waarheid, geen losgezongen beschouwelijkheid, maar uitsluitend: binnen het spel van het leven verblijvend weggewend raken naar de speelruimte ervan.

Lukt het mij om mij te bezinnen, dan merk ik: ik ben niet de speler van het spel, maar evenmin de pion ervan. Van tijd tot tijd trek ik mij terug uit het spel, niet om het te verlaten, maar om voor even, in alle betrokkenheid, mij in de dug-out van het leven te begeven. Dan zie ik mij zelf spelen, binnen de mij toegemeten en onthouden speelruimte.

Calculeren vindt plaats binnen een speelruimte die daarvoor onverschillig is.

Maar ik, ik maak zelf deel uit van deze indifferentie. Ook *mijn* leven kan nooit opgaan in mijn overleven.

Het besef van de onverschilligheid van mijn leven, het ongenaakbare spel ervan, wordt uitgedoofd door de parasitaire farmacie van het Darwinisme.

Zie ik het onverschillige van het spel niet, speel ik daar niet op mijn eigen manier in mee door te zien hoe ik niettemin op het spel sta, dan heb ik niet geleefd als mens. Als *homo ludens*.

Waar sta ik wanneer ik mij bezin? Niet in een buitenspeelse waarheid.

Natuurlijk: binnen het spel wordt er op mij geparasiteerd.

Maar ik laat mij verplaatsen door een tegenparasiet.

Daarbij komt mijn eigen vermogen tot bedrog en maskerade mij van pas.

Ik word opgeroepen om mij als vehikel ten nutte te maken van de samenleving – terwijl ik in werkelijkheid een parasitaire informatiechunk dien.

Die indruk van belang voor de samenleving blijf ik wekken, als filosoof.

Maar een filosoof doet, zoals Aristoteles opmerkt, niets nuttigs, hij verkeert in *scholé*, vrijetijdsbesteding. Een filosoof parasiteert op de technologische vooruitgang, niet ten behoeve van de samenleving, maar ten behoeve van zichzelf. Hij leeft niet uitsluitend om te overleven, maar om binnen het spel van het leven met betrekking daartoe empirisch te zijn – wat hij maar beter kan verbergen. *Lathe biôsas*.

3. Eros en Thanatos

Hoe raak ik verplaatst, van het blindelings meespelen van het spel naar het besef van de speelruimte die mij mijn mogelijkheden geeft en onthoudt?

Drogering en tegen-drogering, parasieten en tegenparasieten. Waar bezetten mij die?

Om het bondig te zeggen, vooruitwijzend: de grote contraparasieten tegen mijn door schaarste gestuurd vehikelschap zijn dood en liefde, *Eros* en *Thanatos*, niet als Freudiaanse driften, maar als tegengiften tegen de overlevingsdrogering.

Over *Thanatos* zal ik hier kort zijn. Ik ben een overlever. Maar als ik een geliefde zie sterven, dan kan ik in een beneveling raken. Ik ben de geliefde kwijt, er opent zich een leegte. Maar juist dat *chasma*, dat kan mij op dat moment naar zich toe trekken, verlokken. Ik raak gebiologeerd door de ruimte die de ander achterlaat – en besef dat die de betekeniswereld zelf is, de van de geliefde ontheven wereld.

Nu *Eros*. Uiteindelijk dient het liefdesspel maar een doel en dat is voortplanting, vermenigvuldiging. En waar dat niet het geval is, daar dient het de memetische mobilisering. Liefde als verovering, voorwerp van trots en als economische stimulans.

Liefde als bezetenheid. Getekend door verlangen verschijnt een lichaam als duizelingwekkend aantrekkelijk. Sophocles weet hoe het verlangen schittert in de ogen van een bruid in haar bed.

Kleding en ontkleding, een oogopslag of neergeslagen ogen, woorden van afwijzing en toenadering - zij kunnen een onvervuld verlangen, een verwijdering uit de geordende gang van zaken teweeg brengen.

Hier blijkt: liefde speelt op twee borden tegelijkertijd. Als doelgericht spel gaat het om voortplanting. Als spel dat zichzelf speelt is zij een ander verlangen: dat naar eenheid en vereniging. Een spel dat, bij afwezigheid daarvan, geen einder kent.

Liefde is tegelijk economisch, voortplantend en het verzet daartegen. Deze tegenstrijdigheid zou mij uit elkaar kunnen spelen. Dan zou ik het speelveld daartussen gewaar worden.

Denk aan *Eros* in Plato's *Symposium*, zoals aangeduid door Aristophanes.

Natuurlijk, in de eerste plaats vermenigvuldiging. Het wordt gezegd van Zeus: hij bracht de voortplanting voort, opdat de mensen zich zouden vermenigvuldigen en ook hun geslacht.

De tegenstrijdigheid van de liefde: waar het mannelijke en het vrouwelijke vermengd is, daar vindt voortplanting plaats.

Anders is het bij de liefde van de echt manlijken en de echt vrouwelijken voor elkaar. Op voortplanting is die niet gericht. Die mensen, vooral de pederasten, *gaat* het zelfs niet om hun samenzijn onder invloed van het Afroditische (*hè tôn aphrodisiôn sunousia*).

Zij ondergaan een omwenteling. In de liefde verlangt het eigen leven (*psyche*) van hen naar iets dat het niet in staat is om uit te spreken. Dit eigen leven kan alleen, als een ziener, gissen wat het wil (*manteuetai*) en het spreekt in raadselen (*ainittetai*).

Wat is dit raadselachtige?

Dat de liefde, gericht op voortplanting, tegelijkertijd in een andere richting gestuurd is: naar de wereld van betekenis die niet goed uit te spreken valt.

Plato's pederast verlangt, nostalgisch, naar een verloren eenheid, niet van zichzelf, maar van zichzelf met de ander. Dat was de oorspronkelijke menselijke aard, de *archaia physis*. Wij waren een geheel, wij waren een.

Daar zou ik iets van mij zelf kunnen zien – iets filosofisch. Wat?

Dat ik naar mijn aard een halve mens ben, verdeeld tot op het bot. Maar juist door die halfheid, de ruimte tussen de gescheiden helften, heb ik misschien zicht op mijn plaats. Dit wordt uitgedrukt in Plato's eigenlijke naam voor de menselijke identiteit: *symbolon*. Iedere mens is alleen een *symbolon* van een mens.¹⁵

Wat houdt dat in? Enerzijds ben ik incompleet. Er ontbreekt mij iets. Anderzijds: in dit ontbreken is ruimte voor het opkomen van *symbolon* als *teken*.

Voortplanting maakt deel uit van een groot spel dat geen doelen en geen middelen, geen vermenigvuldigers en geen vehikels nodig heeft: het spel van Aphrodite, die door geen strijd te overwinnen is, *anikate machan*.

Filosofie, de ware liefde (*philia*) voor bezinning, is er alleen als deelnemen aan dit erotisch en thanatografisch spel, niet het mijne, maar dat van de vermenigvuldigers *Eros* en *Thanatos* die mij als hun voertuig in hun spel kunnen betrekken.

Binnen het spel van liefde en dood, *blijf* ik een vehikel, maar wel een voertuig dat meerdere richtingen tegelijkertijd inslaat.

Misschien *merk* ik dat. Wordt de vermenigvuldigingsroes een moment doorbroken door een antidote.

---

¹⁵ Plato, *Symposium*, 191d.